

SLAM-KÖRKÉP

Nem tévedünk nagyot, ha azt állítjuk: a slam poetry a jelenlét és jelen idő művészete. Nehéz helyzetbe kerülünk viszont, ha ennél pontosabb meghatározására törekszünk. Bár a slam számos irányból megközelíthető, s noha a közösségi térben, ahol létrejön, teljes mértékben átélhető, írásban – bármilyen körülmények között vagyunk is – sebészi pontossággal nem definiálható. A slam-hagyomány vaskos törzsű (család)fáján ki-ki a neki tetsző ágra mászhat fel, sőt az előadónak lehetősége nyílik arra is, hogy a bujtások élelmes egymásba oltásával saját szövegmondó-hibridjét alkossa meg.

Ezért összeállításunk integráns részének szánjuk az alább közölt hazai slam-körképet, amelynek keretében a műfajban járatos vagy annak határterületén tevékenykedő alkotókat kértünk fel, hogy válaszukkal járuljanak hozzá egy színes „slam poetikai” kaleidoszkóp létrehozásához, amely belülről mutatja be a szcénát. Kérdésünk így hangzott: *mi a slam veleje?* Látszólag egyszerű. Az már talán nehezebbé tette a feladatot, hogy – a slam szabályaira is kacsintva, illetve terjedelmi korlátainkat is szem előtt tartva – arra kértünk minden válaszadót: a háromperces intervallum helyett ezúttal háromezer leütésbe sűrítse bele véleményét. Így fest tehát a honi slam-lenyomat 2012 végén.

Klasszikus műveltség, popkult, celebvilág

A slam poetry egy alulról szervezett, demokratikus költői-előadói fórum, ami gyakran versenyeket is rendez.

A versenyen bárki indulhat, aki az adott rendezvény praktikus szabályainak megfelel. A slam, lévén nyitott fórum, bárki által művelhető és látogatható költői performansz, gyakran erősen társadalomkritikus, szociálisan reflektált. Aktuális problémákra reagál aktuális formában. Modern nyelvezetének és jelrendszerének (klasszikus műveltség, popkult, celebvilág) köszönhetően könnyen eljut az adott kor fiatal generációihoz, ezáltal népszerűsítve a tágabb értelemben vett költészetet.

Az előadó nem egy „idealizált” kánon képviselőitől, hanem az előadásra beülő közönségtől kap azonnali visszajelzést a szövegről, mivel a verseny során a zsűrit a közönség soraiból választják ki. Ez persze felveti a mindenkori esztétikum megítélésének kérdését. A slam poetry

versenyeken a szöveg milyensége mellett az előadás módja is meghatározó.

A slam poetry eredetileg a klasszikus versfelolvasás és a zenés spoken word (zenére előadott vers) mellett a tágabban értelmezett performance poetry (előadott költészeti formák) része. A szó szoros értelmében vett története az 1980-as évekbe nyúlik vissza, Amerikába, azon belül pedig Chicagóba. Az első slam-klub megalapítása Marc Smith nevéhez fűződik. Messzebbre visszanyúló gyökereit egészen a görög elégiák, hőseposzok korában kell keresnünk, amikor a mitologikus szövegeket még elegosszal, lírával, lanttal kísérve, szóban adták elő. A szóban, zenéi kísérettel előadott vers a középkor során az egyházi liturgiában (himnusz-költészet), a népi kultúrában (pogány imádságok), majd a vágáns és lovagköltészetben, a trubadúrlírában élt tovább.

A könyvnyomtatás megjelenésével a szóban előadott vers visszaszorult a népdalköltészetbe. A magyar líratörténetben a reneszánsz Balassi Bálint az, aki még használ nótajelzéseket. A 19–20. század fordulóján a dadaista Cabaret Voltaire nevével összefüggésben kerül újra a figyelem középpontjába, majd az ötvenes években a beatköltők kezdik el ismét komolyabban művelni a zenével kísért verselőadást. A nyolcvanas évek neoavantgárd mozgalmi is felfedezik a performance poetryt, és innen már egyenes út vezet a műfaj, a slam poetry chicagói megalakulásáig.

Závada Péter
slammer, költő

A slam helyrerak

A slam olyan, mint egy híd az elefántcsonttorony és az underground költészet között. Egy létra, amelynek bármely fokán bárki bármit elszavalhat a publikumnak, ami számára fontos, ahogy neki tetszik. Mind-egy, hogy fentről lefelé jön vagy letről felfelé, a lényeg, hogy akkor éppen ott mi van. A slam a jelen pillanatra szánt tiszta műélvezet, ami olyan játékszabályok között zajlik, amelyek csupán a mihez tartás és az igazságosság végett kelljenek, de nincs kényszer vagy erőltetés, hisz magától értetődik, hogy ez van. Vagy ha épp nem, mert a helyzet úgy adódik, akkor az is oké, csak megfelelően kell kezelni és kommunikálni, erre vannak a konfok. Tehát egy slam-est tulajdonképpen kiszámítható, mégis megjósolhatatlan a vége, így mindig megvan az a kellemes

izgalom, ami tettvágyra, aktivitásra és ezáltal írásra sarkallja a slammert. Meg arra, hogy egyre jobb legyen.

Egyszerű klisé, mégis a legnagyobb emberi értékekről van szó. A slamnek hatalmas önfejlesztő és közösségteremtő ereje van. Önkontrollra tanít, amellet, hogy szabadsága van, kritikát gyakorolhat és elismerést is nyújthat egyben. A slamben a paradoxonok szépen megférnek egymás mellett. Mint ahogy a szép és csúnya szavak is. Olyan mélységekbe vagy magasságokba visz, ahol hirtelen mindenki egészségessé válik, ha csak egy pillanatra is. Megfigyelhető, hogy egy slammer általában akkor arat osztatlan sikert, ha őszinte és hiteles, máskülönben a közönség felől érkező azonnali reakciók egyértelművé teszik, hogy ennek itt nincs helye, vagy hogy még van hova fejlődnie az előadónak.

Az öntetszelgés vagy a tanult, de nem belülről jövő mondanivaló egyszerűen leesik a színpadról. Nem a forma számít, és nem is a szavak, még csak nem is a poézis, hanem a hitelesség. Megint csak egy klisé, de azt valóban mindenki érzi, amikor a slammer eggyé válik azzal, amit mond, a közönség issza a szavait, ilyenkor megáll a levegő meg az idő (nem számít a stopper), és életre kel a vers. És az egészben az a jó, hogy ezt sose kell szájba rágni, mert evidencia, tudattalanul is. A közönség szereti, ha hozzá beszélnek, ha nem nézik hülyének, és mivel itt kifejezetten buzdítják is arra, hogy hozzátegye a véleményét, vagyis a publikum minden tagja emberszámba van véve, egy olyan demokratikus közeg alakul ki természetesen módon, amely magától működik. Leginkább talán azért működik, mert nyitott, befogadó és mindig a máról szól. Hogy akkor éppen ott mi van, szépen fogalmazva.

Persze itt is akadhatnak konfliktusok, unalmas részek vagy nehezebb momentumok, de ezek is csak előrébb visznek és inspirálnak. Gyakorlatilag ez ma az igazi utcaköltészet, vagy valóságköltészetnek is hívhatnánk, bár a reality show-k bányáinak jellege miatt nem szerencsés ez a kifejezés. A slam az egyszerűen slam, egy önálló műfaj, és örülök neki, hogy ezt most már egyre többen tudják nálunk is. Sőt, Magyarországon kezdünk ott tartani, mintha egyszerre próbálnánk behozni az elmúlt huszonöt évnyi lemaradást, most hirtelen nagyon beindult.

Hogy mi mozgatja, vagyis mi adja a velejét? Az, hogy mindig aktuális, kollektív tudattágító hatása van. És úgy csap oda, hogy nagyon tud ütni, de mégse fáj, sőt nagyon is jólesik, helyrerak.

Strábl Katalin
szervező

Hatással lenni

Slam poetry. Spoken word. Sok embernek ismeretlenül hatnak ezek a szavak. Van, aki soha életében nem találkozott velük, és van, aki már igen, mégse „kapott szikrát”. A slam számomra a gyermekkori lét azon terepe, ahol már anyám se látott, bárhog is bámult ki az erkélyen. A szabadság maga. Én a rap világából csöppentem ide közel hat éve, és rájöttem, szabadabb dolog a mondandónál nincs. Feltéve persze, ha van az embernek mondandója. Ha pedig így van, akkor a formája már körülbelül mindegy. Nem ezen múlik. Hanem azon, hogy át tudsz-e úgy juttatni információt embertársaidnak, hogy ne csak meghallgassák, ne csak elgondolkozzanak rajta, hanem hatással is legyen rájuk. Érdekelje őket, szórakoztassa, borzassza el, botránkoztatassa meg.

A mai világban kevés dolog van, ami minden emberi érzéscsomagot ugyanolyan hatásfokkal szállít, szerintem a slam ilyen. Mint szinte minden modern kori verbális művészet, ez is gyerekcipőben jár itthon, de legalább már jár. Sőt, iskolába is írtuk nemrégiben. És az emberek kezdik megérteni, hogy nem is olyan egyszerű dolog úgy megírni egy szöveget, egy üzenetet, hogy előadva is hasson. Nincs újra nekifutás, nincs radír. A slam a művész (ha használhatom egyáltalán ezt a szót) és a közönség különböző halmazaiából alkot masszát. A jó slam szöveg. A jó slam közeg. Hogy van-e irodalmi értéke? Nem tudom. Talán nincs. Talán van. Némelyiknek. De egy biztos: értéket közvetít. Még hozzá olyat, ami reflektál a környezetünkre, a világunkra, és talán kicsit saját magunkra is. A slam veleje, hogy nem lehet megkerülni, maximum befogni a fülünket. De lehet, hogy úgy meg a végén még lemaradunk valamiről.

Gábor Tamás Indiana
slammer

A színpad: drog

Az első szó, ami eszembe jut róla, az a szabadság. Hogy azt mondasz, amit akarsz. Amikor slamet írsz, az időkorláton kívül más szabály nem köt. Semmilyen elvárásnak nem kell megfelelni. Nem kell iszonyú eredetinek, meg szellemesnek, meg okosnak lenni, csak pont annyira, amennyire éppen jön. Én egy olyan közegeből jövök (családilag), ahol mindenki ír, és mindenki iszonyú sokat szöszöl a szövegen. A slam a

nemszöszöléses szövegalkotás öröme. Persze tudod, hogy mivel egy népes közönség előtt elő kell majd adnod, nem írhatasz olyat, amit szégyellnél egy színpadon elmondani, de ennyi. Nem kötelező nagy témákhoz nyúlni, én például csak arról írok, ami épp foglalkoztat. Olyanokról, hogy épp tizennyolc éves vagyok, vagy hogy egy fiú mást választott helyettem, vagy hogy képtelenek vagyunk megérteni, mit mond a másik. Vannak népszerűbb slam-témák, nyilván a politika, a város, az életérzés, a slam maga, de semmi nem kötelező. Írsz valamit, és tudod, hogy kapsz három percet, amikor emberek hajlandók lesznek meghallgatni, és bár szabad lenne, itthon még nem szokás fújfolni, dobogni vagy ki-nevetni az előadót. A slam-közönség a világ legkedvesebb, legmelegsívűbb közönsége, egy befogadó közeg. Ráadásul ez a közönség alkalomról alkalomra egyre népesebb, csomóan rákaptak a műfaj ízére. Egy slam-est hangulata a verseny miatt olyan, mint egy tehetségkutató, csak az egész spontán, és semmi köze a pénzhez, annál több a raphez, a stand up comedyhez és a költészethez. A színpad pedig drog. Rá lehet szokni arra az érzésre, hogy hatsz: hogy nevetnek vagy épp egy kicsit elszomrodnod attól, amit otthon, nagy magányodban kitalálsz, és ott kitalálsz. Ez velőnek számít?

Kemény Zsófia
slammer

Amit tudok a slamról

Nem vagyok slam-szakértő, de arról meg vagyok győződve, hogy a slam a másik legjobb és legtisztább jelensége az elmúlt idők magyar irodalmi életének. (Az egyik a diákírók és -költők sárvári találkozójának a sorozata.) Amit pedig a slamról tudok, azt nagyrészt most, 2012 őszén tudtam meg, mióta mint apa (tehát nem mint költő) a slammelő lányom révén kicsit belelátok a slammertársadalomba.

Mert a slam társadalom. És mozgalom is egyúttal. És talán külön műfaj is, bár a slamversek/szövegek kísértetiesen emlékeztetnek a rap-versekre/szövegekre. Logikájukban, lendületükben, indulatukban, témáikban. A slam tulajdonképpen rap, zene nélkül. A rap a könnyűzene csápjá a költészet felé, a slam a költészet csápjá a könnyűzene felé. A rap és a slam között folyamatos az átjárás, és ez ugyanígy van a hagyományos (írott) költészet és a slam között is. Sok költő slammel, és sok slammer küld írott verseket folyóiratokba. A fő különbség, hogy

a hagyományos költészetnek olvasói vannak, a slamnek pedig közönsége (pontosabban: rajongótábora) van. És ez tényleg elég nagy különbség. A slamban a vers szövege csak első az egyenlő elemek között (van még: előadásmód, egyéniség, karizma, versenyhelyzet stb.), a hagyományos költészetben viszont minden rá van pakolva a szövegre. Ott nem illik hibázni, az utolsó kötőjelet is át kell gondolni, mert az írott költészet fél szemmel mégiscsak valamiféle halhatatlanságra, de legalábbis maradandóságra néz. A slam vidáman hibázik, és köszöni, jól van. Vesztenivalója nincs, szabadabb. A slammerek gátlástalanul leírják és aztán elmondják a közönségük előtt azokat a rímeket, közhelyeket, bármit, amiket a hagyományos költészet már száz éve nem mer. És csodák csodája, nem szakad le az ég, a világ-virág rímpár működik, a közönség örül neki, és aki mégse, az jókedvűen beszél a tömegeből az illető slammernek, és ennyiben maradnak, nincs idő vitára, a vita baromság, meg egyébként is szeretjük egymást, inkább majd írok egy másik slammet holnapra, és abban nem lesz benne a világ-virág, majd benne lesz a szél-tél, de ha jó napom lesz, akkor benne lesz egy olyan eszeveszett nyolcszótagos rím is, amitől Kosztolányinak is leesne az álla...

Az átlagslammer hiperaktív figura, fejből mondja a versét, az előadásmód ki van dolgozva, az ember lenyűgözve figyel, de bármikor kiállhat a színpadra egy introvertált, beszédhibás másik slammer, és a közönség képes meglátni benne is a lényegét. Mert a slam-közönség lényege a szeretet, a figyelem és a romlatlanság. És ezek közt első a szeretet.

Én is szeretem a slamköltészetet. Jó benne az optimizmus, a csináljuk-aztánatöbbimajdközbenkiderül!-alapállás. Jó benne, hogy érezhetően *felfelé megy*, és egy lelkileg lepusztult országnak minden felfelé vivő folyamat olyan, mint egy falat kenyér. Jó a slamban, hogy ezerrel politizál, azonnal reagál, nem fél semmitől. És az a jó a slammerekben, hogy egymással nem politizálnak. Illetőleg máshogy. Mert a slammerek szeretik egymást, a jobbos slammer szereti a balos slammert és viszont, és azok a törésvonalak, amelyek vagy húsz éve dühítően és sírnivalóan ugyanott tátonganak az életünkben, azok a slamban vagy másutt vannak, vagy egyszerűen nincsenek, és maradjon is így. A többi változhat.

A slam fiatal (műfaj/társadalom/mozgalom). Jelene nagyon van, jövője még inkább. Fog öregedni, lesz múltja is, története és történései, sőt már most is vannak klasszikusai (költők és versek egyaránt), és ezek rohamtempóban szaporodnak.

Van egy félénk jó érzésem, hogy ma Magyarországon a hagyományos költészet is sokkal több embert érdekel, mint tíz vagy húsz évvel

ezelőtt. De az, hogy ez látszik is, az a slam érdeme: elég lemenni egy slam-estre a Mika Tivadar Mulatóba, és ha be tudunk jutni a pincébe, préselőds közben a tömeg meg fog minket győzni arról, hogy a költészet – *van*.

Kemény István
író, költő, slammer-apuka

OdaLÖKött KÖLTészet

2009 augusztusában kezdtük el ezt a slam dolgot. Nekem elsőre nagyon menőnek tűnt, bár a találkozásunkkor még nem tudtam, hogy én is írni fogok, azt meg aztán pláne nem, hogy szervező is leszek.

Loki barátom szilveszterkor mutatta meg nekem az egyik videomegosztón, hogy a kedvenc bandánk két tagja a rap mellett hogyan költi a szövegét magyar ritmusú, hol prózai, hol zenei pulzussal lüktető előadássá. Mert mi szerettük a rapet. És még most is szeretjük. De a slam nem egyenes leszármazottja a rapnek. Inkább költészet, mint rap. Ez is csak önkifejezési forma, mint a többi. Csak ez most új. Valami, ami-re érdemes odafigyelni, mert csillog és csak egy karnyújtásnyira van bárkitől.

Szóval Lokival 2009 februárjában felmentünk Pestre, és megnéztük, mi is az a slam. Úgy döntöttünk, hogy benevezünk a tízszavas versenyre. Nincsenek író-költő felmenőink, nem tolt a hírnevet és a „tehetséget” a popónk alá. Csak úgy bejöttünk az utcáról, és elmondtuk, amit gondoltunk. Annyira megtetszett nekünk ez az egész, hogy elhatároztuk: ilyen Veszprémben is kell csinálni. Az egyetemi napok keretein belül megrendeztük az elsőt, a pesti események mintájára. Havi rendszerességgel jártunk a fővárosba, és szerveztük az itteni verses esteket is. Eleinte elég rapszodikus volt az érdeklődés az új, idegen nevű műfaj iránt. De sikerült megtalálni egy fiatal csapatot, akik az egyik helyi középiskolában már próbálkoztak hasonló dologgal. Szóval a középiskolás korosztály jött és alkotott. Az egész várost szerettük volna bevonni, hogy bárki megnyilvánulhasson, kötöttségek nélkül. Ezért magyarítottuk a veszprémi mozgalom nevét odaLÖKött KÖLTészetre.

Nem tudom, ki mit nevez valójában slam poetrynek, de az Amerikából indult műfaj annyi kötöttséggel bír, hogy mi már nem merjük (nem akarjuk) magunkat beskatulyázni a „slam” műfajba. A slam poetry eredetileg a spoken word versenybe ágyazott formája. De ha mi

a verseinket egy-egy rendezvényen csak előadjuk, verseny nélkül, akkor is azt mondják rá mások (és mi is), hogy az slam. Nem mindig rendezünk versenyt, van úgy, hogy csak felolvassuk a verseinket, és van, amikor performansz lesz belőle. A műfaji kérdéseket félretéve, az egésznek a lényege az, hogy bárki jöhet. Bármikor csatlakozhat hozzánk, bármelyik eseményen. Előzetes bejelentés nélkül.

Miről írunk? Milyen témával érdemes hozzánk jönni? Igazából bármi lehet a téma. Írhat valaki a fodrászáról, a szerelméről vagy akár az aktuális politikai helyzethez fűződő viszonyáról. Van köztünk free-style slammer is, aki a helyszínen kér egy-két irányjelző szót (témát) a közönségtől, és rögtönözve adja elő a gondolatait, verses formában. Vannak páros produkciók, mikor egymással felelnek az előadók. Csapat-slam is készült már. Mostanában ismerkedünk zenészekkel, akikkel együtt jammelhetünk a színpadon. A mi részünkről a műfaj teljesen nyitott. Várunk téged is! Ha viszket a tollad, vakard meg a papírt! Ha viszket a füled, hallgasd meg, más mit írt!

Kotroczó Máté
slammer, szervező

Működik

Mi a slam veleje?

1. Nem tudom.

2. Azt hiszem, számomra nem is az a legnagyobb – és a legfontosabb – kérdés, hogy mi is a slam veleje, hanem hogy mitől működik. Ez ugyanis sokkal érdekesebb. Most nem térnék ki a közhelyé koptatott tényre, miszerint az irodalmi felolvasóestek igen ritkán érnek véget úgy, hogy a 100-200 fő körüli közönség boldogságtól sugárzó, kipirult arccal nyomakodik a kijárat felé, miután türelmes figyelemmel végighallgatott akár háromórnyi előadást. Ezzel szemben viszont egy-egy slam poetry klub, ami tudvalegőleg minden hónap utolsó csütörtökén zajlik egy belvárosi kocsmában pincéjében, szóval az nagyjából így néz ki. Leszámítva, hogy kezdéskor néha 200-nál is többen vannak, alig lehet beférni még az előtérbe is. És szó sincs egyszeri alkalomról: ez kisebb kilengésekkel lassan egy éve megy így.

És bár egy-két kivétellel az összes ilyen klubeseményen ott voltam – nagy részükön fel is léptem, versenyeztem, beszélgettem, figyeltem a tömeget, satöbbi –, valójában ötletem sincs, hogy ez mitől működik.

Ezzel persze el is mondtam valami nagyon fontosat: ez egy közösségi dolog. Kocsma, kocsmaasztal, házibuli, tábortűz, kinti dohányzó, általában valami ilyesmi a helyszín. És ott történik, mert ott tud történni. Már három emberrel is megy, de nyilván 130-cal él csak igazán. Amikor a közönség zajong, él, visszajelez, amikor egy jobb (rutinosabb?) előadó már tudja, hogyan kell megfogni a figyelmüket, amikor a történet úgy lebeg a levegőben, hogy megáll benne a desszertkés. Olyankor történik.

És ebben már a másik fontos alapelem is benne van: a kommunikáció. A kiállítás gesztusa akkor nyer értelmet ebben a közegben, ha a színpadon álló át is tud adni valamit, nem csak beszél. Ehhez persze nyilván nem csak saját előadói képességeinek fejlesztésére van szükség: ehhez ilyen szöveget kell írni. Olyat, ami elsőre átjön hallás után is. Amit lehet emésztetni, persze, csak legyen egy olyan legelső olvasata, amit bárki – vagy majdnem bárki – megérthet. Már aki figyel.

Mert a figyelem szintén nélkülözhetetlen ehhez a működéshez. Az előadóé, már a szöveg megírása előtt, hogyne, hogy olyasmikre hivatkozzon, amit mindenki ismer – értsék, ha hivatkozik valamire. Aztán a szöveg megírása közben, hogy úgy csinálja meg, hogy ne csak kérje, de fenn is tudja tartani a közönség figyelmét. És aztán a színpadon, amikor elég hamar eljön a vízváltó, ugyanis a közönség ítél, egy másodperc alatt. Nincs ebben persze semmi abszolút, a közönség, ha a legbecesebb is ebben az egészben, akkor is tévedhet, akkor is megvezethető, és akkor sem garantál valódi értéket, ha szétszedi a házat egy szöveg hallatán. Viszont van ez a helyzet, ami maga a slam, amikor kiállsz és mondd. És ott azért helyt kell állni.

Na és azt nem tudom én, hogy ha mindezek passzolnak, akkor mi az a plusz, ami mint az arannyá változó levegő, egyszer csak ott van a semmiből. Amitől ez a lehetetlenül egyszerű forgatókönyv, hogy valaki kiáll és beszél, olyan extatikus és vicces és jó és rossz pillanatokat teremt, amilyeneket. És hogy ezt mi adja meg? A szólás szabadsága, amiről végre nem csak beszélnek? Lehet. A költészet legkorábbi kezdeteire visszautaló élmény, ahogy a nyelven keresztül közös nevezőn vagyunk egy pillanat alatt? Lehet. A humor? Az aktuálpolitikai hőzöngések? A fáradt gőz kieresztése? A ki-ha-én-nem-kedés és a verseny-

szellem? A csendes, intellektuális patronok? Bármelyikről el tudom képzelni. De igazából nem tudom.

De működik. És akkor lehet, hogy ez a működés az. Mármint a veleje.

Simon Márton
költő, slammer

Medulla ossium

Kiváltképp szerencsés a kérdés megfogalmazása, bár nem gondolom, hogy ez az egyetlen kérdésfelvetés elegendő volna a slam mibenlétének megválaszolásához. Mégis valóban szerencsés, mert sikerült egy olyan szót találni a slam mögé, amely eredeti jelentésében is összetett rendszert hordoz. A *medulla ossium*, a csontvelő ugyanis az emberi test egyetlen vérképző szerve (a kialakulásáig terjedő időszakot kivéve), ami a csonthéjon belülről a kapillárisok segítségével juttatja el a vérszövetet a véráramba. A slam hasonlóan összetett rendszer: a slammer a színpadról az előadás segítségével juttatja el a szöveget a közönséghez, és ebben a rendszerben a slammer a szöveggépző, a színpad a burok, az előadás a szállító, a közönség az áramlat, a szöveg pedig a vér.

Azonban ebben az analógiának látszó rendszerben is vannak hibák: mert leginkább nyilván a végeredmény számít, és az előbbi esetben a lényeg a vér, az utóbbi esetben a szöveg. Vagyis a vérképzés veleje a vér, a slamé a szöveg, mondhatom, ha ezt a hibát most betudom a nyelvlogika egyik berögzült bukfcének.

Az analógia ajtaját itt be is csapom, szóval *slam the door*.

Szerelmet váltott ki belőlem a műfaj, és korábban ugyanez történt a versekkel is, így két szerelmem lett egyszerre, s hál' Istennek nem a féltékenykedésükkel ölik egymást (és engem), hanem épp ellenkezőleg, megpróbálnak egyensúlyba kerülni egymással (és kiegyensúlyozottá tenni engem): a kétféle szöveg ugyanis közös nevezőt keres az alkotási folyamatban, s akkor kerül nyugvópontra, ha eléri azt a szintet, amikor egyszerre működik slamszöveggként és versként is, tehát elmondva és olvasva is. Ez nem feltétlenül általános jelenség, sőt én kifejezetten egyedül érzem magam ezzel, amikor azt gondolom, hogy a lírai versnél oldottabbnak, az oldott slamszövegnél viszont líraibbnak kell lennie a végeredménynek. Azonban természetesen nem várom el, hogy ez minden slammer esetében így történjék.

Három percben szöveget mondani, és azt azonnal kitenni a pontokban mért kritikának: gyors, határozott és ütős feladat, s a célja az, hogy energiában gazdag művészet jöjjön létre általa, ami a folytonos újramondásnak és az ezzel kéz a kézben járó folytonos újraalkotásnak köszönhetően nem egyszeri, hanem megismételhető, s ha a magam esetében kiegyensúlyozottság is társul hozzá, akkor nemcsak megismételhető, hanem az írott formához való közelítés okán talán még marandó is lehet.

De újra kinyitom az analógia ajtaját, szóval *open the door*.

Ahogy az emberi testnek intenzív vérellátásra van szüksége, úgy a közönségnek impulzív szövegekre. Mindennek persze csak akkor van értelme, ha közönségről beszélünk, hiszen a slam nem létezik közönség nélkül (dehogynem, a dráma is olvasható). Szóval az kifejezetten egyéni szociális probléma, hogy ez működik-e írásban (is)!

Végezetül, megismételve a választ, számomra a slam veleje a szöveg, és azt gondolom, a magyar viszonyok között ez általában is megállja a helyét: szövegközpontú előadó-művészetet láthat az, aki eljön egy slamversenyre, eljön egy slam-estre vagy egyáltalán valamicskét is foglalkozik ezzel az egészszel.

Pion István
költő, slammer

Önkényes háromperces

Minden adott slam egy monolitikus obelisz, amit a téma tiszteletére – vagy nem-tiszteletére – emel és amit a lefaragott sallang után láttat meg a slammer. A slam égbe meredő falloszként áll történetekkel felfegyverkezve, de nem feltétlen tudva, hogy ki örül éppen ennek az erektil állapotnak és ki nem. Dehogynem, a slam csak egy vicc. Egy rossz vicc, tele jó részekkel. Egy „aha-pillanatok” fonalára felfűzött önkényes háromperces agybillegető, ami alatt többször is felneveteshsz, de a végén kinevet? Pont erről van szó. Egy obelisz lerajzolva mi ahhoz képest, mint amikor az árnyékában ülünk? Jó vagy kártékony árnyék legyen akár... A slam megkérdőjelez mindent. A slam modoros és gyermeketegen béna. Egy lerágott, szakállas csontváz. A slam nem feltétlen odacsap, lehet hogy épp kiszúr. Vagy felfúj.

180 másodperc apró kontra, hogy fékezzünk kicsit, szakadjunk már el megnézni azt az égbe merevedő kőtömböt a történeteivel. Három

perc a világtól elváló perspektíva. A slam egy olyan nő a férfinak, aki rafináltabb és kifinomultabb nála – akire mindig is vágyott –, de nem feltétlen örül, ha megkapja egy életre. Három percig mondjuk biztos kibírható. A slam azért van, hogy ellenállj, hogy ne azt tedd, amit várnak, hogy meglepj, hogy eldobj és megments, csak hogy megint eldobhass. A slam az, hogy majd te eldöntöd, mi magasztos, és mi nem. A slam az, hogy eldöntöd, mi költészet, és mi nem. Slam, hogy álló csupasz fallosz vagy és téged néznek, a slam egy obelisz és eldöntöd – hogy mi obelisz és mi nem.

A slam az életműdját átvevő színész, aki avval küszködik, melyik volt szerepébe bújjon, amikor megkapja a színpadot, míg végül életében először olyasvalakit mutat, akit eddig talán még senki sem ismert az arcai közül. Ezért a slam egyszerre a narrált Jamie, a csodalámpájával mindent megjavító kisfiú, a saját gumibotját megzabáló, majd kalapjából újat előhúzó, folyamatosan beszélő Megvagy Hadnagy, a mindent számon tartó Szám bácsi a Szuperbusszal, Fonák Tamás, aki mindent fordítva csinál, és Fülgláb, a Varázslónyúl – minden baj okozója a világon.

A slam poetry története 1984-ben indult, amikor is egy építőipari munkás, Marc Smith, önjelölt költő és barátai a kedvenc klubjukban... – és utána bármit mondatsz. Szabadon. Három percben persze, mert ha szar vagy, akkor kettő is inkább úgy tűnik, hogy már legalább 120 másodperce hallgatod. De ha jó vagy, akkor szexi mentál-táncot lejtő, didibárban strippelő nővé válsz, akinek kitüntető figyelemmel és visszatartott lélegzettel fizet a kocsma illusztris vendégserege a ledobott – szavakból és apró betűkből font – ruhaneműkért. A slam legnagyobb fegyvere, hogy eldöntheti, mennyi időt ad elgondolkodni két ruhadarab között... Mintha ideírhatnám, hogy most akkor gondolkodni leszel kénytelen ezen az előző vetkőzés metaforán mindaddig, amíg én nem folytatom..... És most hiába írtam kétszer annyi pontot, mint amennyihez hozzá vagy szokva, akkor folytattad az olvasást, amikor csak akartad, nem feltétlen akkor, amikor én az időt elérkezettnek érzém. Ezért a slam legnagyobb fegyvere a csend. A hangsúlytalanság. Amikor épp nincs slam, abban a pillanatban lesz egyre erősebb.

Süveg Márk
slammer

E szlem veleje

A szleleményes kérdés több szinten való töprengés lehetőségét ígéri az ember eszlemébe, észlelemébe és esze veszlemjébe. Szmelőször is:

1. van a mai magyar szlem, ahogy van;
2. van a szlamerikai és a szlemurópai szlem története máig;
3. van továbbá a magyar szlem előtörténete magyar szlemmel nézve;
4. és persze vannak a mindebből fakadó szlelméleti és kultúrkritikai kérdések.

Ami az eszlemső kérdést illeti, néhány év alatt egy olyan meghitt, ugyanakkor kiterjedt műhelymunka jött létre fiatal magyar nyelvi gondolkodók (költők? szlemmerek? mai regösök? mai jokulátorok?) körében, amely a pályán gyakorlatozók közül többünk szlámára ígézőnek és a költészet egyik továbbélési dimenziójának tűnik. Többnyire – de nem kizárólag – fiatal emberek együtt vannak, meghallgatják egymást, illetve maguk közül azokat, akiknek éppen mondandójuk van; ezek mind biztatást kapnak, viszont az értékelést sem ússzák meg.

A költészetnek ez az útja visszatér oda, ahonnan a költészetet véttetett: a hangj, orális dimenzióba és a közvetlen befogadás körébe. Az élet, a gondolkodás és a szórakozás egyik nélkülözhetetlen szlem-szközévé válik.

Szlemegyetemés nézőpontból ez nem full új történet; az érdekes az, hogy miért éppen ma kapott – lényegében spontán módon – ilyen aktuális és jelentős teret. Miért támadt ilyen formás igény a költészetet együttléti formáira?

A közösségi és orális-auditív költészetfogyasztás különösen a szlamerikai kultúrában régi keletű: legalábbis a beat-irodalom jazz-költészeteti és reading-gyakorlata óta autentikus és kanonizált irodalmi forma. Hogy mindezlem nem választható el a zenei fejlődés felgyorsulásától, megsokszorozódásától és szimbiotikus szaporodásától, azt teljesen mellezlemeg az is mutatja, hogy a szlamerikai mellett a brit kultúrában jelenik meg leghamarabb és legszlemmelláthatóbban a szlemmozgalom. Ahol a fiatal generációk önkifejezésének kreativitása autonóm művészeti ágakat és műfajokat képes létrehozni, és ezekhez az együttlét, a kollektív térben való megnyilatkozás igénye szervesen társul, ott a művészetet bármely nyelve intenzíven és organikusabontakozik tovább és tovább.

A mai magyar szlem – még kevésbé reflektáltan, de nyilvánvalóan – idézi a nyolcvanas évtized hang- és performanszköltészetét. A tör-

téneti szocializmus időszakában a kultúra intézményes terei vagy el voltak zárva a nonkonform irodalmi-művészeti tevékenységtől és produktumoktól, vagy a hatalmi kontroll lehetősége miatt ezek nem is igazán törekedtek azokban megjelenni. Hatalmi monopólium volt ugyanakkor a műalkotások sokszorosítása is (könyv, folyóirat, katalógus, nem is beszélve a lemezről és egyéb hanghordozókról), továbbá a média-tér is (televízió, rádió, sajtó). Így az ezekhez rendelt technikai struktúrák lényegében elérhetetlenek voltak az alternatív-nonkonform irodalom-művészetet szlámára.

Ezért autentikussá, egyben reprezentatívává vált a művészi önkifejezés szlempontjából a jelen időben és közös térben való megnyilatkozás számos formája: többek között a hangköltészeteti előadás, valamint a műfajilag változatos, így a költészetet szlámára is termékeny performansz. Ennek a kultúrának a hozadéka, mozzanatai, eredményei sokáig szinte rejtve maradtak a rendszlemerváltás után is, mivel az intézményi kultúra kritikai terepein szereplők általában ellenségesen vagy lekezelőleg gondolkodtak arról, ami nem olyan, mint ami szerintük olyan.

Az ezredforduló után azonban megtört a jég, és egyre több fiatal kutató, illetve művész fedezte fel ennek a félig-meddig elhallgatott kultúrának a szellemi vonzását és termékenységét – sőt számos eset bizonyítja, hogy a fiatal alkotók sokszor a maguk egyéni fejlődése nyomán, történeti-kritikai ismeretek nélkül „nyúlunk rá” olyan művészeteti beszédmódokra és területekre, amelyek már komoly szocioesztétikai és művészetetörténeti térérel rendelkeznek.

A negyedik szlempont pedig egy olyan teret nyit meg, amelyet ki kell alakítanunk. Jelenleg a Magyar Műhely folyóirat tervez egy olyan számot, amelyben a hazai és egyes nemzetközi szlemköltészeteti fejlemények és művek bemutatása mellett a kérdés kritikai szakirodalmát is megkísérli feltérképezni.

Szkárosi Endre
költő, performer